

BIBLIOTEKA

854-1
A 85

ALI ASLLANI

POEZI TË ZGJEDHURA

BSH-1

A 85

Ali Asllani

**POEZI
TË ZGJEDHURA**

Përgatiti: JORGO BLLACI

SHTËPIA BOTUESE "NAIM FRASHËRI"
Tiranë, 1996

MIKU I TË GJITHËVE, ALI ASLLANI

Kaluan tridhjetë vjetë nga dita kur mbylli sytë njera nga krenaritë e poezisë shqipe, njeriu që e kam dashur aq shumë, mësuesi im, zemërbardhi Ali Asllani. Aso kohe isha i burgosur dhe më mbeti peng që nuk munda t'i hidhja një grusht dhe mbi varr. Megjithatë jo rrallë herë më duket sikur ai nuk ka vdekur, sikur është gjallë po ka ikur diku për t'u kthyer sërishmi. Dhe këtu nuk e kam fjalën për pavdekësinë e tij si poet, sepse këtë ai e kishte arritur shumë vite më parë nga dita e zezë e atij pragdimri të zi të viti 1966, por për figurën e tij si njeri: i butë, i thjeshtë, i sjellshëm, elegant, megjithëse i varfër e në moshë tepër të thyer.

Një paradite aty nga fundi i viteve '50, isha ulur në ish kafën "Vollga" në Tiranë për të bërë korrekturën e disa vjershave që do t'i dërgoja në një gazetë. Në lokal kishte shumë pak njerëz. Tek po punoja, më tërhoqi disa herë vëmendjen një burrë tepër i moshuar, i vetëm te tavolina afër meje, që nuk po m'i ndante sytë. Kur vuri re shqetësimin tim, ai më pyeti pak si i drojtur: "më falni, vjersha i keni ato?" Pohova me kokë. "Jam

marrë edhe unë me vjersha, - vijoi ai po me atë drojtje, - mund t' u hedh një sy?" "Me kënaqësi, - ia ktheva dhe i zgjata fletët që kisha përpara, - veçse janë shtypur me shumë gabime... Po, më falni, - kësaj here ndjeva unë një farë drojtje prej tij, - me cilin kam nderin?..." "Mbase ke dëgjuar për një poemë..." "Ali Asllani!" - e ndërpreva unë me atë entuziazmin e njëzetvjeçarit dhe vajta u ula te tavolina e tij. Ai filloi të lexonte. Disa minuta prita gjithë ankth përshtypjet e tij. Si mbaroi, më hodhi një vështrim të ëmbël e më tha: "do t' i botosh dot?..." Ajo s' ka rëndësi, - ia ktheva, - mua më duhet ç' thotë për to Ali Asllani...". Qeshi. "Pse kaq trishtim, - mëmëriti dhe rrudhi pak ballin, - në moshën tënde nuk duhet kënduar kështu... megjithatë ke vargje të ndier... Kjo e fundit për Frosinën e Ali Pashait, më pëlqen vërtet..." Atë çast më erdhën ndër mend ato ç' ka pata dëgjuar nga pedagogët e fakultetit, se Ali Asllani, më shumë se poet është një lloj rapsodi lab dhe, pa i peshuar mirë fjalët, e pyeta: "mos vallë ajo vjershë ju pëlqen se ka kadencën e tetërrokshit popullor?". U mvrejt' dhe si u mendua pakëz, ma ktheu: "unë i njoh fare mirë të gjitha metrat e poezisë botërore. Kam lexuar shumë poetë, disa edhe në origjinal... po nuk ta kam fjalën këtu. Vjershën nuk e bën metrika. Atë e bën zëmra dhe kjo zëmër këndon më e çpenguar në avazin e këngëve që je mësuar t' i dëgjosh që me sisën e mëmës. Në qoftëse poetët francezë, psh. që unë i dua shumë, shkruajnë me vargun aleksandrin, ai është vargu i tyre kombëtar,

siç është për sllavët dhjetërrokshi, apo siç është për ne gjashtë e tetërrokshi. Brumin duhet ta marrësh nga magjja jote. Zotësia është që nga ky brumë të na bësh bukë të mirë... E di se ç'ke dëgjuar për mua... bejtexhi, thonë..."Ndjeva që u skuqja dhe i thash se atë pyetje nuk ia bëra i shtyrë nga ndonjë paragjykim. Përkundrazi, poezinë e tij e çmoja shumë dhe isha me të vërtetë i lumtur që pata rastin ta njihja për së afërmi.

Qysh nga ai çast, për vite me radhë, takoheshim pothuajse për ditë. Diferenca tepër e madhe e moshave nuk na pengoi të bëheshin miq të mirë e t'i hapnin njeri tjetrit skutat më të thella të shpirtit. Bënte një jetë tepër të varfër duke i shtyrë ditët me rrogat e vogëla të fëmijëve, njeri prej të cilëve i sëmure rëndë nga mushkëritë, banonte në një shtëpi gati më të shembur në krye të rrugës "Luigj Gurakuqi". E megjithatë nuk e jepte vehten. Rrallë mund të shihje ndonjë burrë në prag të tetëdhjetave të mbahej si ai: i pastër, i hekurosur e me atë shtat lastar të drejtë.

Nëpër biseda nuk kishte atë zakonin që kanë pleqtë për të folur vetëm ata, kurse të tjerët vetëm të dëgjojnë. Përkundrazi, xha Aliu (se kështu i thërrisja dhe kështu ma do zemra ta quaj edhe sot) ishte tepër i matur dhe kur fliste, fjala i kishte peshë. Kur të tregonte diçka nga jeta, dhe jeta e tij ishte plot ngjarje, meritat mundahej t'i ndante gjithëmonë me të tjerë. Sa herë binte fjala psh. për luftën e Vlorës më 1920, megjithëse shoqëria "Përlindja Kombëtare" e ngarkoi me detyrën e hartimit të programit, kurse komiteti "Mbrojtja

Kombëtare" si "Kryetar të Katundarisë së Vlorës", megjithëse poezia e tij "Vlora, Vlora" u bë himn e kushtrim në luftën për dëbimin e okupatorit, megjithëse pikërisht për këto kontribute u izolua prej pushtuesve në ishullin e Sazanit, ai përmendte gjithëmonë mençurinë, vetëmohimin e trimërinë e Osman Haxhiut, Qazim Koculit, Halim Xhelos, Jani Mingës, Harilla Kolekës etj..."Ata ishin prinjësat, - theksonte ai, - ne të tjerët bënim detyrën".

Në disa parathënie e pasthënie të librave të tij, botuar pas vitit 1962, si dhe në disa monografi, më ka rënë në sy një pasaktësi (të mos them dashakeqësi) për qëndrimin e poetit ndaj okupatorit fashist. Thuhet se gjatë kohës së Luftës N.ÇI, ai ishte anëtar i Këshillit të Naltë të Shtetit. Në fakt, këtë emërim e ka marrë para zbakimit të trupave fashiste në trojet tona. Vërtet emri i tij figuron në listën e atij këshilli, madje edhe në atë të dërgatës që do t'i shpinte Viktor Emanuelit në Roma kurorën e Skënderbeut, por vetë ai, në shenjë proteste ndaj pushtimit, u tërhoq nga jeta politike, braktisi kryeqytetin dhe vajti në fshatin e prindërve të tij, në Vajzë të Vlorës.

"Në Vajzë - më tha një ditë, - më erdhi aty nga fillimi i dyzetëdyshit një nga udhëheqësit e nacional-çlirimtares dhe si më falënderoj për qëndrimin antifashist, më kërkoi të jepja edhe unë kontributin tim në luftën për çlirim. Jam plak, - i thashë, - dhe nuk jam për dyfek. Po ti ke një armë më të fortë se dyfeku, - më tha ai, - ke penën. Lufta ka shumë nevojë për penën

tënde. Dhe unë shkrova ahëre këtë vjershë, që ata të nacional-çlirimtares e shpërndanë me traktet e tyre”.

Në atë çast xha Aliu nxorri nga xhepi portofolin, e hapi dhe shpalosi dy letra të zverdhura nga koha e gjithë dhëmbëza nëpër skajet e palosjes. “Këndoje” - më tha. Ishte një poezi e gjatë, me titull “Hakërrim”. Deri ahëre kisha dëgjuar nga goja e tij vjersha lirike, veçanërisht erotike, që më kishin lënë të magjepsur, por ajo poezi më tronditi. Padyshim ishte më e fuqishmja që ishte shkruar gjatë luftës. “Dhe ketë, - i thashë, - e ka shkruar në fillim të dyzetedyshit Ali Asllani, që sot nuk ka triskë fronti, që sot nuk ka as pension e as shtëpi?! Po kjo është e tmerrshme! U ngjita menjëherë në katin e dytë të bar-hotel “Vollgës” ku ndodheshin zyrat e administratës, u luta të më lejonin disa minuta të daktilografoja diçka dhe e shtypa atë poezi në disa kopje. Kur zbrita në kafe, i thashë xha Aliut se dy kopje do t’i mbaja unë, kurse dy të tjerat, bashkë me origjinalin, ia dhashë atij. Dy kopjet e mia kaluan zyrë më zyrë e aparat më aparat, deri së më në fund poezia pa dritën e botimit në revistën “Nëntori”. Më pas filluan t’i botohen edhe libra, po për to, poetit të gjorë iu desh të paguante edhe haraçin me ndonjë vjershë për të ashtuquajturën “kohë e re” që gjithësesi nuk ia ul vlerën korpusit madhështor të veprës së tij.

Pasaktësi të shumta në ato ç’ka janë shkruar për poetin ka edhe lidhur me marrëdhëniet e tij me kolegët bashkëkohës. Në pasthënien e botimit 2 vëllimësh të “Rilindjes” së Kosovës, magistër Kajtaž Recaj shkruan

se, siç i ka kumtuar kritikun Razi Brahimi që ka biseduar personalisht me poetin, ai nuk e çmonte Fan Nolin, sepse kishte vargëzuar tema biblike, që nuk kuptoheshin nga lexuesit. Mund ta siguroj autorin e asaj pasthënieje se ai kumtim është thjesht trillim i Razi Brahimit, i njohur për hedhje balte mbi shumë personalitete. Për xha Aliun, bibla ishte vepra më e bukur që ka krijuar gjenia njerëzore. Ai e njihte atë fort mirë dhe i referohej jo rrallë nëpër biseda. Kurse Nolin e konsideronte personalitetin më përfaqësues të kulturës shqiptare. Poezitë "Elegji për Luigj Gurakuqin", "Hymni i Flamurit", "Elegji për Bajram Currin" dhe "Tomsoni dhe kulçedra", i dinte përmendësh, madje këtë të fundit e citonte shpesh si kulm të forcës dhe muzikalitetit të fjalës shqipe.

Miku im shumë i nderuar, kunati i poetit, Engjëll Kokoshi, më besoi gjithë dorëshkrimet, dokumentet dhe fotografitë që ka ruajtur familja, të cilat, si shtëpi botuese, do t'i përdorim për botimin e korpusit të plotë të Veprës së Ali Asllanit. Por, ndër fotografitë, mungon njëra e fillimit të viteve 30 në Athinë, të cilën poeti e ruante si gjënë më të çmuar: ajo ku ka dalë me Gjergj Fishtën, poetin nobelist indian Rabindranat Tagora dhe me klasikun e poezisë greke Kostis Pallas.

"E thirra Fishtën në Athinë, kur isha ministër, të kalonte aty nja dy javë, sepse kisha ftuar edhe Tagoren e famshëm. E porosita të kalonte në Pogradec e të merrte me vete edhe Lazgushin, se edhe atë e doja shumë, po Fishta nuk kaloi fare nga Pogradeci dhe

erdhi vetëm, gjë që më dëshpëroi vërtet. Por kaluam mirë...”

Se sa i nderonte ai kolegët dhe në përgjithësi personalitetet e kulturës, e dëshmon korespondenca me shumë prej tyre, e cila shpresojmë t’i bëhet e njohur shumë shpejt lexuesve.

Xha Aliu ishte shumë i dashur me të gjithë. Tërë rrethi i shokëve dhe miqve të mi u bënë shumë shpejt edhe miqtë e tij. Ndoshta nga rrethanat, a ndoshta nga vetë natyra e tij, nuk i pëlqente të bisedohej për politikë. Sa herë që e shkelte ndokush këtë kërkesë të tij, ai menjëherë do të ndërhynte me shprehjen karakteristike “amore e felicità!”. Kush e pati njohur do ta kujtojë gjithëmonë për humorin e tij plot finesë. I pëlqente të hiqej ashik edhe pse ishte aq shumë i thyer në moshë, sigurisht për të na ardhur pas avazit neve të rinjve.

Një ditë, tek po hynin në sallën e klubit të shkrimtarëve, që aso kohe ndodhej pranë Teatrit Popullor, ai na kërkoi disa sekonda leje dhe u ndal te një grup aktorësh, midis të cilëve ishte edhe Afërdita Taçi, ahëre në zenithin e saj të bukurisë. “Më falni, zonjushe, - iu drejtua asaj, ndonse nuk e njihte, - a mund të më thoni: kur do vinë dallandyshet?” Ajo u skuq e vuri buzën në gaz, ndërkohë që plaku erdhi e u bashkua triumfalisht me ne.

Gjithënjë për humor, herë herë na mbahej si “burrë zamani”. Po të kthenim ndonjë gotë diku në ndonjë lokal, do të bënte sikur mvrejtej e do të na thoshte:

“tani, vemi e rrahim gratë?”

Kujtimet për të nuk kanë të sosur e mbase do të kërkonin një libër më vehte. Në këto pak radhë, në vend të parathënies së këtij botimi jubilar, mund të them vetëm kaq: ai ishte njeri me tërë kuptimin e fjalës, atdhedashës, erudit (zotëronte frëngjishten, turqishten, italishten e greqishten) e me pikëpamje iluministe (autori i tij më i dashur ishte Volteri). Kurse si krijues, veçanërisht në poezinë e dashurisë, këtë e them me plot gojën, është mjeshtri më i përsosur i poezisë shqipe. Për fat të keq, kritika jonë tej mase e politizuar e ka anashkaluar këtë vlerë të padiskutueshme të këtij vjershëtori, që qëndron me dinjitet përkrah mjeshtrove të lirës shqiptare, Naimit, Fishtës, Nolit, Mjedës, Lazgushit e Migjenit.

Në këtë vëllim jam përpjekur të përzgjedh ato krijime që vetë poeti i kishte më për zemër e që mendoj se e përfaqësojnë më mirë personalitetin e tij artistik. Ndonjë mangësi do ta plotësojë botimi i tërë veprës së tij.

Le të jetë ky botim një homazh për veprën e tij të çmuar dhe një pikënisje për një rivlerësim të saj nga studiuesit dhe historianët e letërsisë.

Jorgo BLLACI